

**ЕЛЕКТРОНЕН БЮЛЕТИН
РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ**

**E-BULLETIN
REGIONAL HISTORY MUSEUM – SOFIA**

Бр. 05/2022
Vol. 05/2022

**Издателство на Регионален исторически музей – София
Publishing of Regional History Museum – Sofia**

София 2022

**„Е-бюлетин“ е периодично научно електронно издание на
Регионален исторически музей – София**

**“E-Bulletin” is a periodical scientific electronic edition of
Regional History Museum – Sofia**

Съставители

д-р Александър Станев (РИМ–София)
Цветозар Йотов (РИМ–София)

Отговорен редактор

Цветозар Йотов (РИМ–София)

Редакционна колегия

доц. д-р Венета Ханджийска-Янкулова
(РИМ–София)
гл. ас. д-р Илиана Борисова-Кацарова
(СУ „Св. Климент Охридски“)
д-р Марио Филипov (РИМ–София)
Елена Николова (РИМ–София)

Техническо оформление

Светлана Чолакова

Editors

Alexander Stanev, PhD (RHM–Sofia)
Tzvetozar Yotov (RHM–Sofia)

Editor-in-chief

Tzvetozar Yotov (RHM–Sofia)

Editorial Board

Veneta Handzhiyska-Yankulova,
Assoc. Prof., PhD (RHM–Sofia)
Iliana Borisova-Katsarova, Chief Assist.
Prof., PhD (SU “St. Kliment Ohridski”)
Mario Filipov, PhD (RHM–Sofia)
Elena Nikolova (RHM–Sofia)

Layout

Svetlana Cholakova

**Издавателство на Регионален исторически музей – София
Publishing of Regional History Museum – Sofia**

ISSN 2603-4247

**Изисквания към авторите за подготовка на публикация / Requirements for authors
when preparing a publication: <https://e-bulletin.sofiahistorymuseum.bg/bg/requirements>**

Регионален исторически музей – София
Regional History Museum – Sofia

ЕЛЕКТРОНЕН БЮЛЕТИН E-BULLETIN

<http://www.sofiahistorymuseum.bg/bg/>

<http://e-bulletin.sofiahistorymuseum.bg/bg/>

Бр. 05/2022

ISSN 2603-4247

Vol. 05/2022

СЪДЪРЖАНИЕ CONTENT

АРХЕОЛОГИЯ /ARCHAEOLOGY

**ПРАИСТОРИЧЕСКИ МАТЕРИАЛИ ОТ МЕСТНОСТТА ЧУНГОВИЦА,
С. ЛОЗЕН, СТОЛИЧНА ОБЩИНА**

Мargarита Попова, Люба Дафова

**PREHISTORICAL MATERIALS FROM CHUNGOVITSA LOCALITY, VILLAGE
OF LOZEN, STOLICHNA MUNICIPALITY**

Margarita Popova, Lyuba Dafova

.....9–16

**КЪСНОАНТИЧНИЯТ КОМПЛЕКС В КВ. ВЕРДИКАЛ, ГР. БАНКЯ – ДАННИ И
МАТЕРИАЛИ ОТ ПРОУЧВАНИЯТА ПРЕЗ 1981 Г.**

Аnани Антонов

**THE LATE ANTIQUE COMPLEX IN VERDIKAL NEIGHBOURHOOD, TOWN OF
BANKYA – DATA AND MATERIALS FROM THE 1981 SURVEYS**

Anani Antonov

.....17–42

**ТЕРЕННИ ИЗДИРВАНИЯ В ЗЕМЛИЩАТА НА СЕЛАТА ЛОЗЕН И КАЗИЧЕНЕ,
РАЙОН ПАНЧАРЕВО, СТОЛИЧНА ОБЩИНА**

Александр Станев, Методи Златков

**FIELD SURVEYS ON THE TERRITORY OF LOZEN AND KAZICHENE VILLAGES,
PANCHAREVO DISTRICT, STOLICHNA MUNICIPALITY**

Alexander Stanev, Metodi Zlatkov

.....43–111

ИСТОРИЯ / HISTORY

БОЯНСКИЯТ МАЙСТОР И ПРЕДСТАВАТА ЗА САРАЦИНИТЕ

Ели Антова

THE BOYANA MASTER AND THE REPRESENTATION OF THE SARACINS

Eli Antova

.....115–128

СВЕДЕНИЯТА ЗА ВЛАСИ „РИМСКИ ПАСТИРИ“ И УПОТРЕБАТА НА ТЕРМИНИТЕ BULGARI, BLASII И MESSIANI В УНГАРСКИТЕ ХРОНИКИ ОТ XIII–XV ВЕК

Цветозар Йотов

THE ACCOUNTS OF WALLACHIANS AS “ROMAN SHEPHERDS” AND THE USE OF THE TERMS BULGARI, BLASII AND MESSIANI IN THE HUNGARIAN CHRONICLES FROM 13TH–15TH CENTURIES

Tzvetozar Yotov

.....129–151

ДИАЛЕКТИКА НА УПРАВЛЕНСКИТЕ И ИЗМЕРИТЕЛНИ СИСТЕМИ В ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ И НЕЙНИТЕ ПОСЛЕДСТВИЯ

Василис Пимпас

DIALECTIC OF MANAGEMENT AND MEASUREMENT SYSTEMS IN THE OTTOMAN EMPIRE AND ITS CONSEQUENCES

Vasilis Pimpas

.....153–167

ТАКОР КЮРДЯН – ТАКИ: 25 ГОДИНИ ПО-КЪСНО

Силвио Томов

TNAKOR KURDYAN – TAKI: 25 YEARS LATER

Silvio Tomov

.....169–185

ИЗКУСТВОЗНАНИЕ / ART STUDIES

ИЗЛОЖБА ПО СЛУЧАЙ 100 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА НИКОЛАЙ БОЕВ

Христина Грозданова

EXHIBITION ON THE 100TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF NIKOLAY BOEV

Hristina Grozdanova

.....189–206

НАУЧНАТА ИЛЮСТРАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ ОТ XIX ДО СРЕДАТА НА XX ВЕК И НЕЙНОТО МЯСТО В НАУЧНИТЕ ИЗДАНИЯ И ОТВЪД ТЯХ

Христина Грозданова

THE SCIENTIFIC ILLUSTRATION IN BULGARIA FROM 19TH CENTURY TO MIDDLE 20TH CENTURY AND ITS PLACE IN SCIENTIFIC EDITIONS AND BEYOND

Hristina Grozdanova

.....207–228

МУЗЕОЛОГИЯ / MUSEOLOGY

„СПОМЕНИ ЗА ШЕСТ СОФИЙСКИ УЛИЦИ“ ОТ ВЕРА МЕЧКАРОВА

Марияна Маринова

“MEMORIES OF SIX SOFIA STREETS” FROM VERA MECHKAROVA

Mariyana Marinova

.....231–253

РЕЗУЛТАТИ ОТ АНКЕТИТЕ ПРОВЕДЕНИ ВЪВ ВРЪЗКА С „ЕВРОПЕЙСКА НОЩ НА МУЗЕИТЕ 2022“ И ДЕНЯ НА СОФИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ И НЕГОВИТЕ ФИЛИАЛИ

Ангел Драгиев

RESULTS FROM SURVEYS CONDUCTED IN CONNECTION WITH EUROPEAN NIGHT OF MUSEUMS 2022 AND DAY OF SOFIA IN REGIONAL HISTORY MUSEUM – SOFIA AND ITS BRANCHES

Angel Dragiev

.....255–263

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И ДИГИТАЛИЗАЦИОННИ РЕСУРСИ В БЪЛГАРСКАТА МУЗЕЙНА ПРАКТИКА

Ангел Драгиев, Йордана Николова, Даниел Иванов

DIGITALIZATION AND DIGITIZATION RESOURCES IN THE BULGARIAN MUSEUM PRACTICE

Angel Dragiev, Yordana Nikolova, Daniel Ivanov

.....265–285

НАУЧНАТА БИБЛИОТЕКА НА РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ

Бранимира Тенева

THE SCIENTIFIC LIBRARY OF THE REGIONAL HISTORY MUSEUM – SOFIA

Branimira Teneva

.....287–289

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО / CULTURAL HERITAGE

БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО В СФЕРАТА НА НЕДВИЖИМОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО С АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОФИЛ (1944–2020 Г.). ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД

Даниел Иванов

BULGARIAN LEGISLATION IN THE FIELD OF IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE WITH ARCHAEOLOGICAL PROFILE (1878–1944). HISTORICAL REVIEW

Daniel Ivanov

.....293–305

**ИСТОРИЯ
HISTORY**

ДИАЛЕКТИКА НА УПРАВЛЕНСКИТЕ И ИЗМЕРИТЕЛНИ СИСТЕМИ В ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ И НЕЙНИТЕ ПОСЛЕДСТВИЯ

Василис Пимпас

Настоящата група от статии е посветена на развитието на явления, определящи в хода на общата еволюция на човешката цивилизация¹ както причините за възникване на държавни образувания, така и логиката по която те изчезват от политическите карти на света. Без да имам претенции за цялостен и всеобхватен обзор на събитията от миналото, ще се опитам с помощта на инструментите на логиката и емпирокритицизма да представя по достъпен за колегите начин зараждането, възхода и упадъка на една от световните империи, чиято съдба е споделена, както от множеството предхождащи и съвременни държавни образувания, така и пряко свързана с проблематиката по възникването на Първата, Втората и създаването на Третата българска държава. Така представен, даденият текст следва да бъде възприеман като познавателен фрагмент с перспектива за многопрофилни интердисциплинарни проучвания.

Етногенеза² – фактори и признаци на зараждането, развитието и упадъка на държавността

Преходът към уседнал начин на живот и производствено стопанство, в хода на така наречената неолитна революция, превръща стоковия обмен в задължително условие за развитието на живота и дейността на човешкото общество. Наред с естественото развитие на средствата за производство продължава и усъвършенстването на методите и техниките за производството на стоки, което води

¹ Древность разоблаченная в своих обычаях. Буланже (1766); Джанбатиста Вико. Основания новой науки об общей природе вещей; Edward Burnett Tylor. Ressearches into the history of mankind (1865); Kenneth Mackenzie Clark. Baron. OM CH KCBA FBA. Civillisation (1966–1969); Adam Ferguson. Institutes of moral philosophy (1769); Николай Семенович Кардашев – Шкала Кардашева (1964).

² Шнирельман, В. А. Расизм этичность и демократия. Инст. антропологии и этнографии (2010); Гумильов, Л. Н. (1912–1992), Древние Тюрки (1962); Arnold Joseph Toynbee (1889–1973). A study of History.

след себе си до появата на повишаване както на обемите произведената продукция, така и на интензивността на стоковия обмен. Това от своя страна определя появата на три нови явления. Първоначалните контактни търговски трасета се превръщат в пътни маршрути. Наред с регулярните пътни маршрути, превърнали се в редовно използвани и потдържани пътища, се появява транспортът в качеството си на организирана и необходима предпоставка за реализация на произведената продукция. Успоредно с развитието на пътната мрежа, транспорта и стоковото разнообразие възниква и необходимостта от правно обезпечаване и сигурността на стокообмена посредством участието на субекти, налагащи и гарантиращи почти винаги със сила етично-правното обезпечаване на цялостната хармония и порядък, което е от очевиден интерес за всички участници в този цикличен за това време процес. По този път, поради своето естество, възниква и необходимостта от появата на стойностен универсален еквивалент, одобрен и приет от участниците в дадените търговски процеси. В резултат се появяват продукти, съчетаващи в себе си необходимите качества, отговарящи на условията и общоприети от заинтересованите страни, качествени и количествени еквиваленти на днешното понятие за валута. Самото понятие (валута) на италиански означава стойност и е пряко свързано с латинското *valere* („да си силен, да имаш възможност“ и „струва“). На свой ред индоевропейското понятие *val* се тълкува като „да си силен“. В качеството си на подобни еквиваленти в предисторически времена се използват вулканичното стъкло-обсидиан, кристали като планински кварц, яспис, лазурит, оникс, самородни късове метал като метеоритно желязо, злато и други минерални и кристални структури, включая каменна сол, както и различни видове кожи и храни. Неразделна част от търговията и транспорта е появата на организационно-обществената структура, наречена селище, с неговата преди всичко правно-етична компонента.

Разширяването на географския ареал на взаимодействие на популационните групи води след себе си до разширяването на порядъка на човешкото сътрудничество, което от своя страна води до обособяването на първичните зачатъци на понятия като управление и държавност. В този смисъл следва да бъде тълкувано понятието „държава“ от тази епоха. Ред и порядък, гарантирани от субект с определени етични норми, които се прилагат на контролираната от този субект територия. В своето развитие тази форма на държавност обслужва най-съществените за битието на населението от дадения географски район интереси. Метафорично може да сравним появата на държавността с еднопосочна железопътна линия, по която, пътувайки във времето и пространството, се развива определена цивилизационна структура. Дали за изходен модел ще ползваме линейната форма с определен брой етапи на развитието или обемната с определен брой пластове по аналогия с матрьошката, зелката или луковицата е без разлика за даденото изследване на различните нива обществено-културно единство.

Компонентите на етногенезата представляват своя страна набор от фактори и признаци съставляващи и формиращи в крайна сметка съвременното понятие и дефиниция за народ. За пример може да се посочи описаното в Свещенното Писание на Стария Завет строителство на Вавилонската кула (Бит. 11:1). Бог разделя народите, участващи в изграждането, въвеждайки различие в езиците им. Това му действие, естествено, води до неразбирателство между участващите в строителството на кулата народи и племена, което и проваля изпълнението

на първоначалния замисъл на строителите. Трудно би се намерил по красноречив пример, макар и отчасти митологичен, за провала на създаването на единно общество на основата на общ език, на което активно се противопоставя сам Бог. От същия източник (СПСЗ) разполагаме с прекрасен пример за това как чрез действията на патриарха на еврейските племена – Мойсей и неговата медна змия, пазена в Йерусалимския храм до царстването на Иезекия (714–686 г. пр. Хр.) – се стараят да обособи и оформи хомогенен и единен народ от различните безетични и крадливи племена: ограбването на египетските съседи само ден преди организираното бягство на евреите от Египет (Изх. 2). Бандитското брутално избиване на множеството братски им по същество колена (Втор. 31) – семитски номадски родове и племена – дори и след Мойсеевия Изход от Египет в опит да бъдат обединени на основата на обособена вероизповедална система също търпи провал. Явно е, че общият говорим език е крайно недостатъчен, за да се оформи, чрез единна изповедална практика, макар и устойчива на предизвикателствата на времето и обществените обстоятелствата, система на управление, отговаряща на понятието „народ“.

Паралелът и сравнението със съществуващата по това време египетска³ култура и държава, на възраст по това време на минимум 2,5 хилядолетия, е повече от стряскащо-впечатляващ и катастрофален. Как и по кой параметър от битието да сравним, племената от парцаливи и мръсни, лъжци, крадци и убийци, с изградените египетска държава и народ. В продължение на хилядолетия се създават, както управленчески порядък, начело с фараон, език, писменост, приложна наука, с уникални и за днешните мерки постижения в сферата на геометрията, медицината, етиката, теологията на *τον ενεαδον* с девет по девет нива на управление, както и пластове от познания, градиращи всички възможни субекти и обекти на битието, архитектурата и организация на обществените взаимоотношения.

В по-нови за човешката история времена учениците и последователи на вавилонското и египетското познание на територията на европейския континент – философите и агностици Сократ и Платон – се опитват да въведат в познавателен оборот понятието „етнос“, чрез своя труд „Πολιτεία (περι δικαίου)“, т.е. „Държавата (за правото)“, през 380 г. пр. Хр., който оказва влияние върху разума на обществото. Чрез детайлизация на понятията от сферата на общественото познание колкото по отношение на философията, така и върху теорията на държавността, успяват да повлияват на съдбите на множество страни и народи. На свой ред ученикът на Платон и гностик Аристотел прилага цялото си красноречие с трудовете си („Никомахова етика“, „Μεταφυσικά“ и „Πολιτικά“), за да подреди битието и порядъка в него и го доближи до широките кръгове на обществото. В по-късно време в латинския език е употребено понятието *res publica*, което означава система на управление на обществените неща. При Платон в употреба е понятието „елински свят“, който обособява общественото съзнание още от 776 г. пр. Хр. От времето на първите Олимпийски игри, светът за елините е разделен на елини и варвари. Този факт изобщо не пречи разногласията между елините от различ-

³ Michalowski Karzimierz, Prof. (1901–1980). Nie tylko piramidy; Солкин, Виктор. Група лекции (2014). Египетская книга мертвых (2017); www.politeianet.gr: ΤΑ ΕΒΔΟΜΙΝΤΑ ΜΕΓΑΛΛΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ.

ните полиси-държави да се регулират в открити междуполисни войни и граждански такива. Английският етнос води началото си от саксонския крал Алфред (849–899 г. сл. Хр.). За Далечния изток – на японските острови начало на етноса дава семейството на владетеля Ямато (IV–VII век сл. Хр.); а в Китай това е небесния пратеник Хуан Ди – Жълтия, император-владетел (2696–2598 г. пр. Хр.).

Така, там някъде във времето и пространството, в рамките на едно семейство, се появява силен и амбициозен, разумен водач, който налага волята си над останалите членове на семейството. Да речем, че това е първата гара или отправна точка. Втората гара е налагането на влиянието на лидера, във всички насоки на битието над сродните семейства. Така се образува племето. Третата гара, това е налагането на общ разговорен език. Езикът на лидера е задължителен за всички членове на племето. Четвъртата гара е подчиняването и обединението на група племена под единна власт, това вече е народ. Народът говори на езика на лидера. На този етап започва етногенезата. Тук някъде, в пространството на един търговски кръстопът, се появява градът (полисът) в качеството си на седалище на хегемона (владетеля). Петата гара, това е налагането на вярата и етичните норми на победилия повелител над останалите племена. Това е тяхното изповедание. Изповеданието и управлението на народа създават и приемат за нуждите си писмеността.

Началото на писмеността следва пътя на развитието си на основата на тройно въздействие. Законодателна, стопанска и в крайна степен управленска. Редът и порядъка са логично обусловени от основната цел – дълговременно въздействие на единен субект върху определена територия и население. Задължително, изповеданието, езикът и писмеността на лидера се налагат силово спрямо съставляващите народа племена. Тук вече нещата придобиват качествена промяна. Вероизповеданието и свързаните с него проблеми и фактори придават на държавността универсален характер, който се изразява в огромен брой нравствено-етични начала и правила, прилагани чрез правни норми по отношение на населението на дадената държава.

Шестата гара, това е образуването на границата, като рамка на стопанско, обществено и военно влияние и контрол. Непосредствено след границата се появява понятието митница. На тази седма гара, без собствен паричен знак, владетелят не е в състояние да контролира държавата си. Паричният знак е и авторитет и признанието на околните владетели царе за равнопоставеност и взаимно зачитане на принципните им интереси. Неразделна част от протокола при възцаряването, на който и да е цар, винаги е взаимното признаване на властта над определена територията не по-малко от трима съседни царе, което само по себе си е и гаранция за тяхното взаимно съгласие с конкретната политическа за времето и мястото ситуация. Тук е необходимо да подчертаем, че паричният знак не е просто еквивалент и равностойност за търговския стокообмен. Това е в пълна мярка израз на сила и върховна власт. Достатъчно е да се направи преглед на именниците на държавните ръководители на римската или която и да е империя и ще отбележим факта, че дори най-кратко управляващият император (владетел) като първа грижа след въдворяването му на власт има сеченето на монета със своя лик. Благодарение на монетите днес археолозите могат с прецизност да установяват хронологиите на управление на различните, упражняващи власт, субекти на различни територии. За нуждите на армията, която царят владетел поддържа,

независимо от това дали тя е наемна, или наборна, са необходими средства, които е необходимо да са под непрекъснатия явен контрол на лидера на тази държава.

Сложността на процесите, съпътстващи живота на всяка държавност, се предопределя, както от външни, така и от различни по естество вътрешни фактори, налагащи непрекъснатото усъвършенстване на структурите на държавния апарат, което от своя страна води до усложняването на бюрократичната компонента в самата държава. Поради това, от осма до тринадесета гара можем да поставим съответно: просветатата, която чрез писмеността – задължителен цивилизационен елемент, позволяващ на владетеля изповедание, да упражнява контрол върху правосъдието, армията, пропагандата, търговията, финансите, и социалните грижи, здравеопазването, транспортта и вътрешния ред. Прекрасен пример в това направление е животът и дейността на първия китайски император Цин Ши Хуанди (259–210 г. пр. Хр.)⁴. Непосредствено след завладяването на съседните царства през 221 г. пр. Хр., въвежда цялостна административна реформа. Законодателната реформа стартира с въвеждането на единен стандарт за мерки и теглилки. Въвежда се единна валута и единна писменост. В централизираната ситема за управление се въвежда принципът за пригодност на служителите в държавния апарат. Длъжностите в държавния апарат се заемат според способностите на личния състав, а не по наследство. Така появилата се публична-обществена власт се отделя от обществото. Мнението на тази власт не съвпада с желанията на цялото население. Наблюдава се появата на професионалната категория или класа на управленците.

За редица локални държави се наблюдава и преход от култа към лидера с култ към държавността. Като базов пример можем да посочим прехода от Римска република към Римска империя⁵. Естествено е, че при отсъствието на който и да е от тези маркери в развитието на държавността, то за употребата на самото понятие държава е трудно да се говори. Премахването на който и да е от тези пунктове на развитие предопределя и съдбата на тази форма на власт-държавност. Дадената форма държавност, попада първоначално в класификацията на буферен васал доминион, а в последствие и колония, която от своя страна в качеството си на буферна марионетка, кратко време след това губи както своя суверенитет, така и мястото си на политическата карта на дадения регион. Така се стига до появата на понятието „империя“. В империята вече е утвърдено присъствието на понятието суверен. Сюзеренната зависимост предполага подчиненост на един или друг цар към императора – върховен владетел. Като пример можем да посочим тронната зала на владетеля, за която и да е империя. От двете страни на трона винаги са представени гербовете, знамената и местата на съответните подчинени царе и царства включени в състава на империята. Примери дали това е в Кремъл в Москва, Пекин със Закрытия град, Версай, Топ Капъ, Бъкингам, или в днешно време Белия дом – значение няма – принципът е общовалиден. Васалите⁶ се кълнат във вярност и безрезервна подкрепа на своите сюзерени. В това се състои

⁴ Дмитриев Сергей Викторович. История древнего Китая. Група лекции Китай и история. Особые отношения (2020); Малавин Владимир. Китайская цивилизация (2000).

⁵ Miklasewski, Jan. S. *Historici Cesarstwa Rzymskiego Wdrszawa* (1966).

⁶ Васал – от келт. *gwa-sawl* („служещ“).

проблемът на държавоиди, които за кратък период се появяват, съществуват, а по-късно се превръщат в политико-икономически буфери и в следствие изчезват в небитието. Само демагози⁷ диванен тип могат да твърдят, че интеграцията в единен съюз е прост процес. На практика това е сложен и принудителен по своя характер, продължителен във времето процес, който започва с установяването на силен властови център, въвеждащ законодателно унификацията на закона и стандартите, и завършва с изграждането на вериги от всеобщи политически и производствени процеси, даващи възможност на центъра да управлява перифериите (провинциите) ефективно. Немислимо е установяването на стабилна и боеспособна армия, чиято основна цел е физическата ликвидация на противника, без унификация на униформи, оръжие, транспорт, храни и огромен брой приспособления, както и разпореждането на складови наличности с всички произхождащи от това политически, юридически, икономически и технологични последствия. Достатъчно е да споменем, че една от основните причини, водещи до победен изход от една битка, е армията да разполага с вярна ориентация в пространството. Милеарните камъни по пътищата на Римската империя са достатъчен аргумент в тази насока. Географските карти и очерчания на местности са немислими без прецизно измерване на разстояния и посоки. Оттук следва да бъде обърнато необходимото внимание на географията и астрономията като науки, които ползват светилата слънце, звезди и луна като основни ориентири. Името на Ератостен (276–194 г. пр. Хр.) е достатъчно показателно за познанията на научия модел по отношение на Земята, като размери, както и разстоянието до Слънцето и Луната.

Ясно е, че знанието е сила, но в различните времена както и днес, с помощта на знанието определени структури и организации, оказват влияние върху човешките маси с цел извличане на облаги, икономически или политически. За пример може да бъде посочена дейността на днешната държава Ватикан. След превземането на Константинопол през 1204 г. сл. Хр. заповедта на папа Инокентий III е повече от ясна. Доблесните завоеватели кръстоносци имат пълното право да убиват и грабят безнаказано, което и правят със завидно умение в продължение на 60 години, с едно малко изключение. Архивите на Държавния апарат (Външно министерство) и на Магна Аура (школата за подготовка на висшия държавен апарат) заминават за Ватиканската библиотека. И днес достъп до тези архиви имат само членове на висшия управленски състав на Ватикана, изключения не се правят за никого. Само специално разпоредени кадри на Доминиканския орден (разбирай Министерство на просветата), на „Опус Деи“ (разбирай контраразузнаването), на Йезуитския орден (разузнаването на Ватикана) и не на последно място на прословутия Малтийски орден на йоанитите (Министерство на финансите) имат достъп до този архив.

Огромен брой племенни съюзи и формирования така и не достигат до зрелостта на субекти с цивилизационна значимост за определените епохи и територии, поради несъобразяване с порядъка, от горе упоменатите гари или маркери на развитието. За пример може да посочим, че броят на племенните

⁷ Демагог – от гр. *δημαγωγος*: *δημος* („народ“) + *αγωγος* („провод“). Аналогично с водопровод. Водата (народът) се води принудително без възможност да се ориентира. Водопроводът е всъщност затворено пространство.

групи участващи във формирането на съвременния политически облик на Сибир, Китай, Югоизточна Азия, Средна Азия, Арабия, Източна и Североизточна Африка за периода от VI хил. пр. Хр. до наши дни е повече от 50 000. Въпрос на поглед към политическата карта на Азия днес, е за да установим колко от тези родове-племена достигат до социално зрели и политически устойчиви държавни образувания. Категорично, доказателство за това е познанието ДНК генеалогия⁸. Безкомпромисен аналитичен метод, основаващ се на биохимичните взаимодействия, на основата на статистиката на модификация на Y-хромозомата на мъжкия човешки геном, изключващ пропагандните манипулации на силните на деня, във формирането познанието за миналото на цивилизациите. Така, както орнитолозите опръстеняват птиците, с цел изучаването на маршрутите на придвижване на определени видове, така днес чрез ДНК генеалогията е възможно изучаването, както на мутациите при определените хаплогрупи и хаплотипове чрез спецификата не на митохондриалната ДНК, а чрез анализ на скоростта на промяната в определени мутации при Y-хромозомата – носителя на мъжкото наследство. Така се появява прецизен инструмент в ръцете на специалистите анализатори на реалното и обективно човешкото минало, изключващ манипулацията и целевите фалшификации на силните на деня.

В сегашното ежедневие, непрекъснато сме свидетели на това, че няма нищо по-непостоянно от държавната граница. Само в XX век сме свидетели на това как рухнаха Османската, Австро-Унгарската, Руската, Британската, Френската, Испанската, Японската и други империи и колониални системи. „Империя“ в превод на български език се тълкува като владение, над което се разпространява властта на определен властелин. Не на последно място е примерът с “Хилядолетния райх” на Хитлер и Съюзът на съветските социалистически републики. Пред очите ни е напускането на Великобритания от Европейския съюз. Никаква случайност не е фактът, че първия акт на Британската корона след напускането на ЕС бе възстановяването на английската измерителна система фунт/инч. За САЩ, Канада, Австралия и всички бивши доминиони това беше акт от първостепенна важност.

В наше време се наблюдава археологически шурм на миналото, като в резултат времевата линия на артефактите и доказателствената им стойност ни отвеждат все по-дълбоко в хилядолетното минало на човешката цивилизация, като понятието историчност се попъхва както с нови материални доказателства, така и с теории, даващи тълкувание на явленията, съпътстващи битийното развитие на цивилизациите. Достатъчно е да упоменем, че развитието на аеро и космическата фотография, доведоха до разкриването на стотици археологически обекти във всички краища на земята. Показателно е поведението на Китайската държава днес. При установени от космическото наблюдение над 400 пирамиди в северозападната провинция Съчуан, в долината Си Цин до град Сиан, като една от тях – т.нар. Бяла пирамида – е с размери височина 300 м, страна 485 м и площ 202 000 кв м (за сравнение пирамидата на Хеопс е с височина 145 м и площ 53000 кв м), възрастта на пирамидата се определя на ок. 8000 години. Държав-

⁸ ДНК Генеалогия. Проф. Анатолий Клесов, биохимик. Нова дисциплина обезпечаваща синтеза между антропологията лингвистиката и археологията.

ните институции на КНР заявяват, че изследването на цивилизацията, създава този обществен продукт, ще е предмет на изследване на бъдещите поколения археолози. Хиляди мумии на европеиди с Y-хромозомен маркер R1A1, открити през 90-те години на XX век, указват за население от некитайски произход от тази епоха (VI–IV хил. пр. Хр). Самите разкопки и информацията за тях са засекретени през 1998 г. от централната власт на КНР, което е разбираемо. По нататъшни разкопки биха извадили на бял свят доказателства, за това, че не китайците, а монголите са открили седлото, барута, гранатите, обработили са първи, желязото, създали са първите колесници с колела със спици и множество други технологии, довели до рязък скок и разпространение в обществените производствени отношения на териториите до днешен Индокитай. Аналогията с археологическите разкопки и изследванията на територията на корейския полуостров както за Северна, така и Южна Корея и японските острови Хокайдо и Хоншу е пълна. Автохтонното население са племето айни. Въпреки тоталния геноцид, осъществяван в продължение на повече от 3 хилядолетия от страна на монголоидните племена по отношение на на този европеиден и белокож народ, все още могат да бъдат открити техни живи наследници. Благодарение на ДНК генеалогията, днес имаме ясна представа за реалните процеси, касаещи разселването на човешките маси, протекли през последните 25000 години на територията на петте континента. Така се появява класификационна таблица на човешкия генофонд, съдържащ основни 20 хаплогрупи и няколко десетки хаплотипове, касаещи само мъжката Y-хромозомна част от населението на планетата. Женската митохондриална X-хромозома, се определя с около шестотин хиляди типове и групи.

Ако теоретичната наука се занимава с тайните, то експерименталната наука оперира в областта на загадките. Опитът в областта на наукознанието ясно указва за това, че тълкуването на дефиницията за науката есхатология⁹, не следва да се разглежда само в контекста на пневматологията¹⁰. Прочитът на понятието изведнъж получава друго паралелно значение свързано с агностицизма¹¹. Есхато (*εσχάτων*) има за основно значение понятието крайна точка или крайна граница. При употреба като езикова форма в смисъла на остро, дълбоко или безкрайно малко става ясно, че в науката често се пресичат моменти, в които смисълът на понятието е двояк. Прекрасен пример в това направление е животът и дейността на Антоан ван Льовенхук (1632–1723 г.). Търговец и любител оптик, той дава на света, чрез изобретението си, начален тласък за създаването на науката микробиология. С въвеждането на достатъчно прецизен микроскоп, който е и основен инструмент за времето си, позволявящ извършването на обективни и достоверни наблюдения, необходими за изграждане в бъдеще на не по-малко от 250 клона на

⁹ Есхатология – дял от теологията, отнасящ се към процеси на прага на живата и неживата материя. Съгласно Херодот, Тукидид и Полибий пространството между *Θάνατος/Fatum* (Смъртта) и *Τύχη/Fortuna* (Съдбата) е определено от безкрайността на космическия порядък. От там идва и взаимовръзката със способността на хората да пророкуват.

¹⁰ Пневматология – от гр. *πνευμα* („дух“) + *λογος* („слово“). Познание свързващо Нуминосума – Абсолютния Бог чрез Светия Дух със Сина Божи, респективно човешкото същество.

¹¹ Агностицизъм – в съвременния свят аналог на идеализма. Философско учение, отричащо възможността на човек да прозре закономерностите на обективния свят или същността на Създателя: *α-* (частица за отрицание) + *γνωσις* („познание“).

емпиричната¹² наука. И така инструменталният скалпел – микроскопът – променя във фундамента тълкуването на археологическите факти. ДНК генеалогията е една от науките в резултат на които настъпва и коренна промяна в прецизността на тълкуването на понятието „достоверност на познанието“. Така днес можем с почти 100 % достоверност да заявим, че емпиричната наука е в състояние да определи генетичния произход на племената, изграждащи държавни образувания в хода на времеви поход на човешките цивилизации, присъствали на сцената на миналото и настоящето. Без съмнение появата на Османската империя е обусловена не само от генетиката на нейните водачи. Смесиеният метисен характер на Османовия род е обусловен от монголо-хуно-татарски и ярко изразен славянски генотип. Тук е необходимо да посочим, че резултатите от проведените задълбочени генетични изследвания върху мъжката част от елитите на населението, реализирани от различни генетични лаборатории на пространството от Мароко през Алжир, Тунис, Либия, Египет, Йемен, Саудитска Арабия, Палестина, Сирия, Йордания, Иран, Индия, Пакистан и като цяло Средна Азия, посочват, че днешните управляващи елити на този мегарегион (ок. 18 000 000 кв км) са в рамките от 93 % до 97% принадлежащи към групата R1A1 и R1B. Показателно е уволнението на бившия директор на Националната служба по египетските древности Захи Хауаз, след като съвсем недалновидно се разпоредил да бъдат проведени изследвания на ДНК проби от мумията на Тутанкамон и членове на неговото семейство. Така специализираната лаборатория за ДНК анализи на университета в Тюбинген (ФРГ), в лицето на Карстен Пуш (Carsten Pusch), като член на групата изследвала пробите, публикува в списанието на Американската медицинска асоциация (JAMA) през 2010 г. снимки от документите, засягащи тестовете. На свой ред д-р Алберт Цинк (Albert Zink) от Европейски академичен независим център (EURAC) в Болцано (Италия) и съавтор на публикацията на JAMA, просто заявява, цитирам: „Швейцарската компания няма да влиза в контакт с нас, за да публикува нови интернет страници“. Резултатът е унищожителен от гледна точка на така наречената политкоректност. Хаплогрупата R1B1a2 произхожда от Циркумпонтийската област (Черноморския регион) и е на възраст 9500 години. Освен тежката политическа криза, обхванала държавата Египет през първото десетилетие на XXI век във връзка с премахването на тогавашния президент Хосни Мубарак, масло в огъня, в който изгоря кариерата на главния археолог на Египет и ръководител на над 30 000 държавни служителя, наля злополучна пресконференция през 2010 г.

Видно е, че във всяка страна се образуват клики, свързани с идеите на местните апологети, утвърждаващи определени схващания и слаби теории, основаващи се на малък брой частни случаи на сходство с действителността. В случая на Египет е схващането на възпитаници на британско-американски университети и академични асоциации, че произходът на управляващите фараони и представители на жреческото съсловие на египетската държава имат местен африкански произход – т.е. са автохтонни корени. Резултатите, потвърдени от швейцарски, британски и германски лаборатории, бяха категорични – хаплогрупата е R1B1a2. Тук е мястото да отбележим, че науката основно се движи от два принципа

¹² Емпирична – от гр. *εμπειρια* („обективно възприятие на околния свят“, „опит“).

компонента: първо място са фактите, а на второ място е интерпретацията на тези факти, които променят, както хипотезите, така и теориите, появяващи се във времето. Подобни факти, засягащи движението на човешки маси, очертават една ясна миграционна картина на този мегарегион от времето след последния ледников период до наши дни. За територията на Средноюжна, Югозападна и Западна Азия аналогичните изследвания указват за Индия и Пакистан до 97 % от кастата на брамините, ДНК хаплогрупата е R1A¹³. За управляващите благородни родове на Йордания, Сирия и Иран то същата е 93 %. За лидерите на племената и народите от района на днешен Афганистан, Таджикистан, Киргизстан, Узбекистан този резултат се колебае между 93 % и 95 %. Така произходът на арийските прародители на управленците на Османската империя доказано водят началото си от района на южен Байкал (Алтай) преди 24000–22000 г. пр. Хр., когато двете арийски групи R1A и R1B се разделят и поемат по своя път на независимо развитие и живот във времето и пространството. Очевидно е, че ДНК генеалогията се явява като непреодолимо препятствие пред съставителите на митологеми, създавани от групи, западно европейски институти и институции.

Дълбоко ешалонираните около научни версии на миналото целят налагането на определени схеми на мислене у подготвяните университетски кадри. Повече от ясно е, че в науките за човешкото минало се намесва открито геополитическа идеология с европоцентрично естество, много сходна с тази на ватиканската традиция в управлението на познанието и науките, засягащи битието на огромни човешки маси през така нареченото тъмно средновековие и до наши дни. Като елементарен пример може да припомним налаганото хилядолетия псевдонаучно схващане за плоската Земя. Изгарянето на клада на философа Джордано Бруно (1548–1600 г.), оказал решаващо влияние върху развитието на личности като Галилео Галилей, Готфрид Лайбниц, Артур Шопенхауер, Жил Делъоз, Фридрих Шелинг и много други, е само щрих в методологията на ватиканските управници, засягащо понятието управление на човешките маси. И всичко това при наличието на съхранените познания от времената на Александрийската библиотека¹⁴ и десетки центрове на познанието от Индия, Персия и Китай¹⁵.

Тук е необходимо да направим обобщение, относно корените и етническият произход на управляващия елит на Османската империя. Мултиетническа общност, съставена от минимум 12 до 14 основни ДНК групи (според Чинниоглу¹⁶). С други думи за турски народ като такъв и дума не може да става. Очевидно е, че съществува огромна разлика между понятието за население на една страна и народ на същата, а родово-племенния управленчески елит на държавата е нещо съвсем различно. Както отбелязахме, в предходни моменти на дадения абзац, става ясно, че народът е съставен от множество племена и различията в родовия произход на същитите неминуемо дават своите отражения,

¹³ Изследвания на проф. Анатолий Клесов.

¹⁴ Александрийска библиотека съхранявала колекция на систематизирани познания и документи произхождащи от Вавилон, Шумер, Египет и анатолииските градове-държави.

¹⁵ М. Э. Матъе, В. К. Афанасьев, И. М. Дьяконов, В. Г. Луконин. Изкуство Древнего Востока (1968).

¹⁶ Чинниоглу – генетика на турското население. Изследвания и анализи.

както в доминантния език, така и в появата на множество диалектни форми на последния. Причините се крият, както в радикални обществени промени (войни, обществени преврати, епидемии и др.), така и в промяна на структурния състав на населението за определени мегарегиони. Твърде много са съществуващите противоречия. Прекрасен пример в това отношение е днешната централноевропейска държава Унгария¹⁷. При Y-геномна структура, съставена от 7 основни групи, се появяват 9 субетнически формации и основният говорим днес език е със заемки от немски, славянски, протобългарски, хазарски, латински, тюркски и разбира се, над 50 % унгро-, ханти и мансийски, по същество южноуралски езиков фонд.

Така достигаме до третата гара или точка на развитие, това е, така да се каже, гръбнакът на скелета. Формирането на доминантния език, който е в обръщение на дадената територия (държава) от населението и е изключително сложен и продължителен във времето процес. В същото това време основата на говоримия език, който се намира повсеместно в употреба от човешките маси в региона на Средна Азия, южен Урал до Алтай и Персийското плато от времето на V–VI хил. пр. Хр. е преимуществено тюркски¹⁸. За разлика от множеството флективни езици лингвистите отбелязват стабилността на фонемите в отглотивните езици. С помощта на лексикостатични езикови формули, специалисти в областта на лингвистичната проблематика на тюркоезичните народи, като Дъячок Михаил Тимофеевич (от СО РАН в Новосибирск и издател на philology.ru¹⁹, както и водещ изследовател към Новосибирския държавен педагогически университет), както и стотици лингвисти филолози като Проф. Василий Иванович Абаев [осет. Абайти Иваны фырт Васо] (1900–2000 г.), в качеството си на доайен на съветската и руската филология, действителен член на Кралското азиатско общество на Великобритания и Ирландия (1996 г.), иранист, доктор на филологическите науки (1962 г.), член-кореспондент на Угро-финското общество в Хелзинки (1973 г.), както и цяла плеяда от изключително даровити специалисти в сферата на изоглосните познания, извеждат основната концепция за състоятелността на тюркското начало на езиците от Източен Китай до Мала Азия и Анатолия. Това е мегарайноът, където се наблюдава тюркизация на езиците и монголизация по геномен фактор на населението.

Един от най-значимите проблеми за световната лингвистика представлява въпросът, засягащ връзката между род – племе – език. На тази проблематика са посветени огромно множество изследвания, провеждани в продължение на векове. На този фон става по-ясна проблематиката, създала цяла група от хуманитарни науки. Започвайки с двата фундаментални за британската, и не само, културна общност труда „Златната клонка“ и „Фолклорът в Стария завет“ на основоположника на съвременната етнология и етнография Джеймс Фрейзър²⁰, се даде допълнителен тласък на изследванията в пространството на историята, археологията и множеството, свързани с тях първоначално познания, а в

¹⁷ Генетичен произход на унгарското население: [http:// new.chronologia.org/turin](http://new.chronologia.org/turin).

¹⁸ За тюркския език – Диалектология и ареална лингвистика тюркских языков Сибири (1986).

¹⁹ Philology.ru. Дъячек Михаил Тимофеевич. Лексостатистически анализ тюркских языков.

²⁰ Джеймс Фрейзър. Магия Антропология етнография. Златната клонка (1890).

последствие и систематизирани науки. Въз основа на резултатите от досегашните анализи можем да заявим позицията, че по всяка вероятност тюркският език е и най-старият употребяем език, а от там и писменост на Евразийския континент, като възрастта на езика се определя на ок. 4000 г. пр. Хр.²¹, а самата писменост на ок. 2500–3000 г. пр. Хр. Говорим, официален и писмен език за пространството на формирания се в процеса на развитието си османски език, развил се на основата на тюркските фонемни, плюс персийските, дари, урду, пушу, както и около 30 % арабо-сирио-армено-гръцки и славянски, както и неопределимо число езиково-диалектни анатолийски форми.

В османстиката е прието да се смята, че началото на езика и писмеността използвана от османските владетели, е в края на XIII век. За пръв владетел и основател на тази държавност се приема удж бей Осман Гаази – лидер на племето каия. Територията, която заема, е тази на несъстоялия се Иконийски султанат. Той е създателя на държава, превърнала се в трансконтинентална империя, с площ от 14 млн. кв. км. и 250 етноса, просъществувала до началото на 20-ти век, като системата за управлението и преминава през всички възможни фази на развитие. От зараждането, през възхода на държавата при завоевателя на Константинопол Мехмед II Фатих (1432–1481 г.) и максимума на развитието ѝ при Сюлейман Великолепни (Законодателя), при когото османската армия достига днешен Гибралтар на запад през Либия, Тунис и Алжир, на юг през Йемен, Арабския полуостров, а на югоизток до Суматра и Индонезия. На запад са ликвидирани всички противници, включая Унгария с неговия крал Лайош през август 1521 г. На север границата върви по бившата южна рамка на монголската Златна орда и Голямата орда²², а на изток де факто по линията на Тимуровата държава (Великия Туран)²³. В края на своето съществуване, в резултат на поредица от неуспешни войни срещу обединените и координирани действия на християнските Руска, Британска, Френска, и Австро-Унгарска империи, Османската империя е разгромена. Въздействието срещу нея е на всички фронтове в продължение на векове. Военен, технологичен, религиозен, културен, стопански. Великите европейски сили използват в пълна мярка средството на политическите преврати и интриги във всичките ѝ провинции – от Мароко през Египет и Саудитска Арабия до дн. Казахстан на изток. Под формата на подготвяни в продължение на десетилетия провокации, въстания, народоосвободителни движения и последващи войни рухва колосът на глинени крака – Османска империя. Така от края на XIX век силно противоречивото движение на “младотурските реформатори”²⁴ в следствие на не случайни поредици от неуспешни действия на външно и на вътрешно политическото ниво, седемвековната империя прекратява своето съществуване. Последен султан е Мехмед VI, който напуска страната на 17 септември 1922 г. Мустафа Кемал Ататюрк (Бащата на турците²⁵), като първи президент след Севърския

²¹ Възраст тюркских языков. <http:// Altaica. Narod ru/>; А. В. Дыбо. Хронология тюркских языков и лингвистические контакты ранних тюрков.

²² Златната Орда. Золотая Орда – Восстановление репутации. Лекции . Трепавлов. В. Винцевич. д-р ист. Наук. ИРИ РАН

²³ Великият Туран. Mega Mozg.kz Государство Эмира Тимура.

²⁴ Младотурски реформатори – младотурки (тур. Jon Turkler).

²⁵ Османски език (mislproпауа) – звезда и смърт османского языка.

мирен договор от 1923 г. в резултат на Лозанската конференция преобразува на 29 октомври 1923 г. остатъците от разпадналата се империя в юридически наследник – Република Турция (в съвременните ѝ граници).

В днешно време се приема, че официалният език на османската държава – османският – е мъртъв, но всяка справка, направена и свързана с дипломатическите и законово-правните отношения на държавата, ни отвежда в един калейдоскоп от явления, отразяващ чрез факти и документи сложността и многовекторността на една култура, която не престава да ни изумява със своите принципи и колорит.

Като начало, разполагаме със средството на днешните научни сипозиуми, финансирани от всякъкъв род институци, с плачевни резултати. Няма единно мнение дори за страните от Средна Азия за това що за език е османският²⁵. При това как е възможно славянският език да е сред официалните за дипломацията по време на най-великите султани – Мехмед II и Сюлейман Великолепни – но това е един от официалните езици на османската дипломация през XVI–XVII век²⁶, наред с персийския, арабския, гръцкия, арменския, еврейския и тюркския. В султанския двор, съдилищата и правителствените учреждения, църковно-славянският има водеща роля²⁷. Справка с книгата на В. Ламански „За славяните в Мала Азия, в Африка и Испания“ (изд. в Санк Петербург от типографията на Императорската академия на науките, 1859 г.): „Силното значение на славянския елемент в Станбул и въобще в Османската империя през XVI–XVII век (до усиляването на фанариотите) е привличало руски и славянски емигранти, бегълци и пътуващи хора. По-горе аз приведох няколко примера за тази голяма роля, която играе славянския (в Османския двор); забележка: тук трябва да се уточни, че иде реч, не за съвременния сръбски език от Вук Караджич в първата половина на XIX век, а за т.нар. (сръбски) извод от църковнославянски език – авт.). Ето още свидетелства, пропуснати от мен и указани от многоуважаемия хърватски учен Кукулевич-Сакцински.“ Очевидно, в дадената извадка е отбелязана форма на църковнославянски език. Всъщност това е езикът, създаден при реелинизацията на кирило-методиевата азбука от Климент, епископ словенски, и Наум по времето на цар Симеон I (893–927 г.) – с други думи разпространеният в целия славянски свят славянобългарски като официален език на дипломацията в интервала IX–XV век.

Цялата втора половина на XIX и началото на XX век в Османската империя кипят страсти по повод подобряването на езика. Споровете приключват при вече новообразуваната Република Турция с езиковата реформа на Мустафа Кемал от 1928 г., след което е създаден по същество нов език. Писмеността е съобразена с латинската азбука. Да се пише на “турски” с арабски букви е забранено под страх от реален срок в затворническа килия, като това е подкрепено на законодателно ниво. Настъпва огромна промяна в лексиката. Броят на “изконно турските” думи в последните 50–60 години от XX век нараства от 15 % до 75–80 %, като за “изконни” се създават и приемат просто стъкмени неологизми. Професорът от Оксфорд-

²⁶ Славянски език – вж. старославянский язык.

²⁷ Езикова реформа на Мустафа Кемал (Ататюрк) – Реформа Турецкого Языка и ее отражение; на страницах журнала „Хаят“ (1926–1929).

ския университет Джефри Люис в лекцията си „Турският език – катастрофален успех“, произнесена в института Яринг в Швеция през 2002 г. в частност заявява: „С безгранична енергия на Кемал Ататюрк, в качеството си на упълномощен президент, е подбуден да започне езикова чистка на османския език. През 1928 г. той заменя арабо-персийската писменност с латиница.“ Две години по-късно той пише кратко предисловие към книга за историята и потенциала (значението) на езика, където включва следните съдбовни думи: „Турският народ, който знае как да защити своята територия и своята възвишена независимост, е длъжен да освободи своя език от чуждото иго“. Предписани са три метода за получаване на необходимите думи, които са призвани да направят турския език независим от чуждата лексика. Да се изучат ресурсите на разговорния език, да се съберат нужните думи намерени в стари текстове и, ако е необходимо, да се създадат нови думи от съществуващи корени и окончания. През октомври 1932 г. започва сборът на думи. Всеки губернатор на провинция е председател на „колекционен комитет“. В резултат за период на една година са открити и записани 35 000 думи. Между другото „учени“ в търсене на думи, излезли от употреба или никога неизползвани в Османската империя, разравят речниците на тюркските езици и повече от 150 старинни текста. Техният „улов“ за една година е 90 000 думи. В 1934 г., резултатът на двете мероприятия е публикуването на книгата „Tarama Dergisi“. Практика в това време е журналистите да пишат своите статии на османски език, а след това специална комисия (ikamesi), на основата на своето копие на „Tarama Dergisi“, заменят думите от османски с еквивалентните избрани от дадения наръчник. За пример старата арабска дума за цивилизация *medeniyet* е представена да изглежда така, че арабите са я взимали от турците. Примерите са предостатъчно, изводът е повече от категоричен. За нуждите на новата държава се създава нов език. Ясно е, че волята за тези нововъдения – държава и език – нямат местен, вътрешен произход. Сянката на диригентската палка очевидно е в резултат на „светлина с произход от запад“. Можем само да допълним максимата Смъртта на езика е смъртта на народа.

Множеството фактори оказват значимо влияние върху хода и живота, както на държавните образувания, така и на фигурантите участници, наричани в последствие кагани, ханове, императори, царе, султани шахове, хегемони, емири, патриарси, папи, халифи, имами, пророци и т.н. За най-съществен елемент от развитието на цивилизационната верига и нейн основен маховик приемам производството на стоки и транспорта им, както и цялостния контрол и организация, по отношение на реализирането на интересите на различните субекти свързани с тези дейности. От предисторията и древността с първичните трасета, до появата на утвърдените пътни артерии на Азия, Арабия, Близкия изток, Средиземноморието и Балканския полуостров, се проследява цивилизационната линия, която в последствие оформя бъдещите османски владения. Като субект, контролиращ първоначално търговския трафик между Китай и Средна Азия, в посока Индия, Месопотамия, Константинопол и Египет, а в последствие разпространяващ влиянието си до Гибралтар на запад, до Йемен на юг, до Виена, Киев и Казан на север за повече от седем века. Османската империя оставя своя отпечатък в писаната история на Средновековието.

S U M M A R Y

**DIALECTIC OF MANAGEMENT AND MEASUREMENT SYSTEMS
IN THE OTTOMAN EMPIRE AND ITS CONSEQUENCES**

Vasilis Pimpas

The present group of articles is devoted to the development of phenomena determining, in the course of the general evolution of human civilization, both the reasons for the emergence of state entities and the logic by which they disappear from the political maps of the world. Without claiming to be a complete and comprehensive survey of the events of the past, I will try, with the help of the tools of logic and empiricism, to present in a way accessible to colleagues the origin, rise and decline of one of the world empires, whose fate is shared as from the multitude of previous and contemporary state entities, as well as directly related to the problems of the emergence of the First, Second and the creation of the Third Bulgarian State. Thus, the presented text should be perceived as a cognitive fragment, with a perspective for multi-profile interdisciplinary studies.

Ключови думи: световна история, османци, етногенеза, цивилизации, държавност, управляващ елит

Key words: world history, Ottomans, ethnogenesis, civilizations, statehood, ruling elite

A B T O P

Василис Пимпас

*Регионален исторически музей – София
vaspimpas@gmail.com*

Vasilis Pimpas

*Regional History Museum – Sofia
vaspimpas@gmail.com*

